

ARITHMETIKA. SZÁMIRÁS KÜLÖNÖS JEGYEKKEL.

I r t a
NAGY KÁROLY.

Bécs, Rohrmann és Schweigerdnál 1835.

Sollinger J. P. sajtóji alól Bécsben.

E l ő s z ó:

Jelen munka, több tárgyat foglal magában, mint közönségesen az arithmetikai könyvek, és némely tekintetben különbözik is azoktól elrendelés által.

Czélja a' munkának kettős. Megismertetni a' tanulóval a' számok' természetét, az arithmetikai műveletek' egybefüggését 's az egész Mathesisnek szoros egybeköttetését az Arithmetikával; alkalmat nyújtani neki az eddig szokatlan jegyek' behozása által, hogy könnyűséggel tovább mehessen a' Mathesis' egyéb ágainak tanulásában, tapasztalásból tudván, melly ismeretlen országba lépünk, a' mint az ugynevezett tiszta Arithmetikáról az Algebrára megyünk által. De nem csak az fogja a' közjegyek értelme' esmérését használni, ki a' tudományban elébb akar menni, de az is ki a' mindennapi szükségre tanulja az Arithmetikát, mert azoknak kiterjedett 's közérteleme rövidsége 's egyszerűsége az elmét nemcsak segílli, de erősíti 's neveli. A' logaritmok' tanítása és hasznvéte nem jutott még azon figyelemre, mellyet olly igen érdemel. Az arithmetikának mint legbecsesb része ápolgatást és szorgos tanulást kíván, mert azon könnyűség, mellyet a' logaritmok' minden nemű számításra nyujtnak, semmi egyéb mathesisi művelet által nem pótolható, el nem érhető.

September Isője 1835.

Nagy Károly.

Bécs, Karinthi út 1004.

F O G L A L A T.

I. SZAKASZ.

1. §. Előző ismértek. 2. §. Szám és Számok. 3. §. Jegyek. Különösek és Közönségesek. 4. §. Számok' alkotmánya. Természetes számok. — Tíz alkotmány. — 5. §. Számok' értéke, írása és kimondása. Jelentő jegyek. — A' Számok' rendjei. — Minden szám' könnyű írása. — A' Jegyek' kétféle értéke. — 6. §. Arithmetikai műveletek. A' mennyiségek' változhatósága. — Növesztést czélzó műveletek. — Kisebbitést czélzó műveletek. — 7. §. Művelet-jegyek. Az Arithmetikában előforduló jegyek. — 8. §. Betűkkel, szám és művelet jegyekkel és. — Példák. — 9. §. Az egység' némely jelesb tulajdoni. Az egység nem változtatja a' mennyiségeket. —

II. SZAKASZ.

Arithmetikai műveletek egész számokkal.

Az őszveadás' tárgya. — A' természetes számok' sora az egységtől támad. — Két két egyjegyű szám' őszveése, tábláskában. — Több egyjegyű szám' őszveadása. — Példák. Világosítások. — Felsőbb rendű számok' őszveadása — Az őszveadandók' sora bár melly lehet. — A' számok' jegyei is felváltathatók. — Az őszveadás bár melly renden kezdődhetik — Az

őszveadás néminémű próbája. — 2. §. Levonás. A' levonás' tárgya. — Kétféle tekintete. — Ha a' kisebbítendőnek jegyei nagyobbak mint a' levonandóé. — Ha a' levonandóé nagyobbak. — Levonás őszveadás által. — A' helyes mivelet' bizonyítások. — A' levonásnak viszonyai. — 3. §. Sokszorozás. A' sokszorozás' tárgya. — A' sokszorozás' ismételt őszveadás — Számok mellyek az egységen kívül más számokból is támadhatnak. — Számok mellyek a' 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8 és 9 ismételt őszveadásából támadnak. — A' számok sokszorozásai. — A' kettő' sokszorozásai páros számok. — Az egyes és őszretett factorok. — Első számok. — Csak a' 9 jelentő jegy' származata jó tekintethe. — Sokszorozó tábla — Pythagoras táblájának két rövidített alakja. — Tízvel vagy más feisőbb rendű egyvel sokszorozni. — Sokszorozás egyjegyű számmal. — Alsóbb rendek majd mindenkor felsőbbeket adnak. — Ha mindkét factor többjegyű. — A' rendek' származati, táblában. — A' sokszorozás akár melly renden kezdődhetik. — Ha több factor van, egymásután sokszoroztatik. — A' factorok akár melly rendben állhatnak. — A' származat' jegyeinek számát előre lehet tudni — Ha a' factorok egyenlők, a' sokszorozást emelésnek nevezzük — Az emelések származati. — A' factoroknak és származatoknak viszonyai. — Könnyebbítések a' Sokszorozásnál. — Rövidített sokszorozás. — 4. §. Elosztás. Az elosztás' tárgya. — Elosztási mennyiségek. — Az osztás rövidített levonás. — Az osztási részek' különböző felírása — Ha az osztás véget ér, mérés. — Ha véget nem ér, maradék támad. — Az osztás mivelete' magyarázta. — Ha az osztó egyjegyű. — Az osztó, legfőbb jegyében kerestetik az osztandónak — A' mivelet' helyesléte, több tekintetből. — Példák. — Előre tudhatni hány jegyből áll a' részes. — A' factorok' üresit egyenlő mennyiségben elhagyhatni. — Ha ugyan azon osztóval több számot kell osztani. — Az elosztás' próbája. — Az osztás' viszonyai. — Az emelés' osztása. — Könnyebbítések az elosztásnál. — Példák. — Rövidített elosztás. — Példák.

III. SZAKASZ.

1. § Számok' osztóji, sokszorozásai. Közös osztója több számnak — Tulajdoni a' közös osztóknak. — 2. §. Számok' oszthatósága. Kettő által — Öt által — Kilencz által — Tizenegy által — Négy által — Nyolcz által — Hat által — Huszonöt által — 125 által. — 3. §. Első számok. Legnagyobb közösosztó. Első számok — Első factorok, első osztók — Két számközt legnagyobb közös osztó — Ennek felkeresése — Egymásközt első számok — Példák — Több számközt legnagyobb közös osztó — Tulajdoni a' legnagyobb közösosztóknak — A' Számok' első osztóji — Egymásközt első számok' tulajdoni — Első factorai a' számoknak — Az első factorok' felkeresése — Vizsgálata a' számok oszthatásának — Valamely szám' minden osztóit megtalálni — Példák — Az osztók' lehető száma bizonyos — Példák — Az első factorokból a' legnagyobb közösosztó könnyen megtalálható — Több számközt valamennyi osztót felkeresni — Valamely számoknak legkisebb sokasa — Példa — A' páros és párotlan számok' jelesb tulajdoni. —

IV. SZAKASZ.

Törtszámok.

A' törtszámok' eredete — A' törtek' alkotó részei — A' törtek' nevei — Rendbehozás — A' közönséges törtek' viszonyai — Nevezőjüket változtatni lehet — Rövidítés vagy kurtítás — Valamely törtet más nevezőre vinni — Példák — A' nem rövidíthető törtek' tagjai első egymásközt — A' közönséges törtek' őszveadása — Levonása — Sokszorozása — A' sokszorozás' szorosabb értelme — A' törtek' emelése elosztása — A' törtek' elosztása sokszorozásba fordul — Példák — Ha több osztó van factor gyanánt rövidíthető részesek — A' törtek' visszált értéke. — 2. §. Tizedes törtszámok. Származása, értéke — írása, kimondása — Közönséges tört' alakra vivése — Erteke — Őszveadása — Levonása — Sokszorozása — Elosztása — Közönséges törtet tizedesbe változtatni — Végtelen és ismételő tizedesek — Az ismétéseket előre lehet tudni — Tizedes törtet közönségesekre vinni — 3. §. Láncztörtek. Közönséges alakja — Különös láncztörtek — Származása — Közönséges törtet láncztörtre vinni — Láncztörtet közönségesre vinni — A' láncztörtek' jelesb tulajdoni — Példák — Hasznvéte —

A' Serviták piacán levő Krachenfels háznak a' hajó-utcára szolgáló részén, jövő sz. Mihálytól kezdve az 1ső emeletben egy nem rég egészen újlag helyre hozatott, 5 szoba, 's egy előszobából, nemkülönben konyha, padlás, és fás pinczéből álló lakás kiadandó leszén. Melly iránt az ottani házmester bővebb tudósítást adand. [3]

[1] HIRDETÉS. M. Nagy-Károlyi gróf Károlyi Lajos cs. k. aranykulcsos 's a' t. ur ó Nagysága Surány-Megyeri uradalma (Nyitra vmegyében) részéről közhírré tétetik; hogy a' f. évi october 19ikén a' Tót-megyeri íróteremben délelőtti 10 órakor, a' következő haszonvételek kótyavetye útján a' legtöbbet ígérőnek hat évi haszonvételre ki fognak adatni. —

- 1) A' Csikei vendégfogadó (az Ersekujvári és Szeredi ország ut mellett) 20 hold szántófölddel, és 90 hold részint legelő részint szántófölddel.
- 2) A' Tót-megyeri két korcsma 20 hold szántófölddel. —
- 3) A' Zeitva-Födémési korcsma és mézszárszék 6 hold szántófölddel és 5 hold réttel. —
- 4) Az Ondrohói korcsma 3^{2/3} hold szántófölddel. —
- 5) A' pálinka és sörmérés joga a' Tót-megyeri, — Andódi, Födémési — és Ondrohói korcsmákban, ugy a' Csikei és Disznós vendégfogadókban.

A' kibérleni szándékozók jó maguk viseletükről, valamint elégséges vagyonaikról hiteles bizonyítvánnyal és elegendő bánatpénzzel ellátva a' fenirt napra és helyre meghivatnak.

A' haszonbérlet feltételei az árverés előtt ugyan azon napon fognak kihirdettetni, azonban előre is megtudhatni az uradalmi gazdasági Felügyelő-ségnél. — [2]

[1] Eladandó Vaskereskedés Bécsben.

Azonvaskereskedés, melly Bécsben a' Karinth-utczában 1077 sz. alatt az „Arany ásó“ czimert viseli 's melly már 1785 esztendő óta fönáll és bold. II. József császár alatt első privát vaskereskedés volt, elvállalható feltételek mellett szabad kézből eladó.

Ezen kereskedés Bécsnek legnépeseb utczáján és igen alkalmas jól épült házban helyeztetik.

A' venni szándékozók akarattjokat francozott leveleikben egyenesen ezen czim alatt. „An die Eisenwaren Handlung zur goldenen Schaufel. Kärntnerstrasse Nro 1077. in Wien kinyilatkoztatni kéretnek.

[1] Ürük és anyabirkák.

Sz. Fejér vmegyében helyezett Kis-Hantosi pusztán Duna-Pentele és Perkáta helységek szomszédságában 650 darab hizó ürü ugy szinte 350 darab nemesített és tenyésztésre igen alkalmas anyabirka, mint számfölötti eladásra készen találattik. [3]

[1] HIRDETÉS A' n. méltóságú magyar királyi udvari Kamara rendelése következtében közhírré tétetik, hogy valamin a' kir. kamarai Diósgyőri, ugy szintén királyi Fiskust illető Cserepi, és Edelényi uradalmak erdeiben termett idej maakk, folyó eszten. sept. hónap 14én Miskolcz városában a' helybeli praefectoralis építetett; — Tokaj királyinradalomban pedig szinte a' folyó esztendei sept. 18dik

napján Tarczal mezővárosában a' helybeli tisztartói hivatalnál — reggeli 9 órakor tartandó szokott árverés útján a' felsőbb helyben hagyás fentartása mellett kész pénzért a' többet ígérőnek el fog adatni.

Melly árverésre a' venni szándékozók elegendő bánatpénzzel ellátva megjelenni ezennel hivatalosak. Budán sept. 7ikén 1835 [3]

[3] HIRDETÉS. A' nagymélt. magyar kir. udv. Kamara rendeléséből közhírré tétetik; hogy a' megüresült Tapolczai apátságához tartozó szőlőhegyeken közelebb mult esztendőben termett jó mineműségű ötszáz gönczi hordó dézma fehér borok, nagyobb vagy kisebb mennyiségben f. eszt. september 14kén Mindszenten a' tisztartói lakhelyen reggeli 9 órakor tartandó árverés mellett kész pénzfizetésért eladatni fognak. [3]

[2] HIRADÁS. A' nmélt. m. kir. udv. Kamara rendelése következtében közhírré tétetik; hogy e' folyó évi september 17én a' ménesi szőlőhegyen fekvőnéhai Matsai Caernovits ur örököszeitől törvényes executioban által vett szőlőréssz, az idej terméssel együtt, nyilvános árverés útján felsőbb helyben hagyás fentartása mellett reggeli órákban helyszínen a' legtöbbet ígérőnek kész pénzfizetés mellett örökös joggal eladatni fog. A' venni kívánók tehát elegendő bánatpénzzel ellátva a' fenkitett napon megjelenni hivatalosak. Budán aug. 31kén 1835. [3]

[3] Hirdetés. A' nagymélt. magyar k. udvari Kamara rendeléséből közhírré tétetik, hogy jövő september 14kén Budaörsön 250 akó ó, 1000 akó új fehér, és 500 akó új vörös bor 80 akó palinkával együtt, ugyanazon hónap 19kén délelőtt a' Visegrádi, 's illetőleg a' Nagy-Marosi pinczében 1000 akó új fehér Bor, délután pedig a' Bogdányi pinczében 500 akó új fehér Bor, és 100 akó Palinka, edény nélkül árverés útján kész pénzbeli fizetés mellett eladatni fog. Melly árverésre a' venni szándékozók elegendő bánatpénzzel ellátva megjelenni ezennel hivatalosak. Budán aug. 28kán 1835. [3]

[3] Tettes Nógrád vmegyében Almásy Nemzetiséget illető Matra-Verebélyi Uradalomban a' következő kir. haszonvételek ugymint a' Verebélyi vendégfogadó, a' Bormérés és Mézszárszék jusaival; a' verebélyi határban lévő Korcsma, a' szent Kuti pusztában lévő Vendégfogadó ugy a' Fürdőház is 1836ik eszt. janarius első napjától kezdve három egymásután következő esztendőre; october első napján Verebélyen tartandó árverés útján rézenként a' többet ígérőnek árendába fognak adatni. — Mellyre az akkora meghatározandó bánatpénzzel, a' bérleni kívánók, (kivéve az Izraélitákat) ezzel meghivatnak. Egyébiránt az árenda feltételei ugyanott Verebélyen az Uradalmi Tisztségnél megtudhatók. [3]

Dunavíz-állás a' budai vízmérték szerint:

Sept. 10kén	5	„	2	„	6	„
„ 11kén	5	„	0	„	0	„
„ 12kén	4	„	10	„	6	„